

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SIVE
BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM
(QUI)
AB ÆVO APOSTOLICO AD INNOCENTII III TEMPORA
FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXISTERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;
DISSEKTATIONIBUS, COMMENTARIIS LECTIONIBUSQUE VARIANTIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA;
INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA;
CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;
OPERIBUS CUM DUBIIS TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;
DUOBUS INDICIBUS GENERALIBUS LOCUPLETATA : ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID
UNUSQUIQUE PATRUM IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO
SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES
ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM
SCRIPTURÆ TEXTUS COMMENTATI SINT.
EPTIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR : CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO OPERIS DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ETATES,
LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES SECUNDA,

IN QUÀ PRODEUNT PATRES; DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE LATINÆ
A GREGORIO MAGNO AD INNOCENTIIUM III.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA BINA EDITIONE TYPIS MANDATA EST, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. — VENEUNT
MILLE ET TRECENTIS FRANCIS SEXAGINTA ET DUCENTA VOLUMINA EDITIONIS LATINÆ; OCTINGENTIS
ET MILLE TRECENTA GRÆCO-LATINÆ. — MERE LATINA UNIVERSOS AUCTORES TUM OCCIDENTALES,
TUM ORIENTALES EQUIDEM AMPECTITUR; HI AUTEM, IN EA, SOLA VERSIONE LATINA DONANTUR.

PATROLOGIÆ TOMUS CLXXI.

VEN. HILDEBERTUS PRIMO CENOMAN. DEIN TURON. ARCHIEP. MARBODUS REDON. EPISC.
HILDEBERTI SUPPARIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUGE.

1854

SÆCULUM XII

**VENERABILIS
HILDEBERTI**

**PRIMO CENOMANENSIS EPISCOPI
DEINDE TURONENSIS ARCHIEPISCOPI
OPERA OMNIA**

TAM EDITA QUAM INEDITA

ACCESSERUNT

MARBODI

REDONENSIS EPISCOPI, IPSIUS HILDEBERTI SUPPARIS

OPUSCULA

QUÆ HACTENUS EDITA, HÆC AUTEM AUTEM AUCTIORA ET PLURA NONDUM EDITA PRODEUNT
OMNIAQUE AD MANUSCRIPTOS CODICES RECENSITA, NOTIS PASSIM ILLUSTRANTUR
LABORE ET STUDIO D. ANTONII BEAUGENDRE, PRESBYTERI ET MONACHI
ORDINIS SANCTI BENEDICTIE CONGREGATIONE S. MAURI

DE NOVO EDITA

CUM NOTIS ET QUAM PLURIMIS ADDITIS GENUINIS OPERIBUS, E COD. MSS. ERUTIS

CURA ET STUDIO

J. J. BOURASSÉ

CANONICI ECCLESIAE METROPOLITANÆ TURONENSIS

ACCURANTE J.-P. MIGNE

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE

TOMUS UNICUS

VENIT : 8 FRANCIS GALLICIS

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM
SEU PETIT-MONTROUX

1854

P

Complevitque suum septena luce Creator
 Quod patrarat opus; cautius ista vide.
 Nil fecisse die Dominus narratur in ista,
 Et dicit quod in hac luce peregit opus.
 Si tamen attente spectes, duo facta videbis;
 Namque diem fecit et benedixit eum;
 Et bene cuncta Deus numero complevit in isto,
 Per quem circuitus tempora semper agunt.
 Ilac in luce Deus requievit ab omnibus illis
 Quæ perpetrarat; hæc quoque dicta nota.
 Non Deus humano defessus more quievit,

A Et quia vera quies est, labor hunc domuit,
 Non sic, sed Domini cessare quiescere dicit:
 Nam nova cessavit condere tunc opera.
 Quod si perspicias animo subtilius ista,
 Quod dici possit altius invenies.
 Nos operamur, ob hoc operum mercede juvati,
 Ut requiescamus; sed Deitas aliter.
 Nempe Deus mundum sola bonitate creavit,
 Indignit mundi non tamen ille bonis.
 Et nec in his, sed ab his requievit, nullius horum
 Indigus; et tribuens, non requiem accipiens.

INCIPIT

HILDEBERTI

CENOMANENSIS EPISCOPI

PHYSIOLOGUS.*(E ms. Regio 274, olim Elnonensi. Nondum editus.)***1173** DE LEONE.

Tres leo naturas et tres habet inde figuras,
 Quas ego, Christe, tibi bis seno carmine scripsi.
 Altera divini memorant animalia libri,
 De quibus apposui quæ rursus mystica novi,
 Tentans diversis si possem scribere metris.
 Nec numerum nostrum complent simul addita so-
 lum;
 Nam leo stans fortis super alta cacumina montis
 Qualicunque via descendit vallis ad ima,
 Si venatorem per notum sentit odorem,
 Cauda cuncta linit, quæ pes vestigia fligit,
 Quatenus inde suum non possit quærere lustrum.
 Natus non vigilat dum sol se tertio gyrat,
 Sed dans rugitum pater ejus suscitât illum.
 Tunc quasi vivescit, tunc sensus quinque capescit,
 Et quoties dormit sua nunquam lumina claudit.
 Sic tibi qui summi resides in culmine cæli,
 Cum libuit tandem terrenam visere partem,
 Ut genus humanum relevares crimine lapsam,
 Non penitus notum fuit ulli dæmoniorum
 Viscera Mariæ tibi, Christe, fuisse cubile,
 Et qui te genuit, triduum post surgere fecit,
 Cum mortis vindex, mortem crucis ipse subires.
 Tu nos custodis, tu nullo tempore dormis,
 Ne demat quemquam proprio lupus e grege ra-
 ptum.

DE AQUILA.

Esse ferunt aquilam super omne volatile primam,
 Quæ se sic renovat quando senecta gravat.
 Fons ubi sit quærit qui nunquam currere desit,
 Et super hunc cælo sitque propinqua Deo.

(48) Nota baptismum per immersionem.

B Tunc sibi sol ambas incendit fervidus alas,
 Et minuit grandes, alleviatque graves.
 Tunc quoque caligo consumitur igne propinquo
 Quam confert oculis vita vetusta suis.
 Mox ruit, et liquidis fontis se mergit in undis,
 Utque cadit nido, sic nova fit subito.
 Est autem rostrum quo carpitur esca retortum
 Vix valet ex aliquo sumere pauca cibo.
 Sed feriens petram, vel mordens ut solet escam
 Atterit obliquum; sic capit inde cibum.
 Est homo peccatis quæ sunt ab origine matris
 Qualis idem est aquila; sed renovatur ita.
 Numem transcendit, solisque incendia sentit,
 Mundum cum pompis despiciendo suis.
 Fit novus in Christo ter mersus gurgite vivo (48).
 De se: Sum vivus fons, ait ille pius.
 Os terit obliquum per verba precantia Christum
 Quod Christus petra sit, littera sæpe tulit.
1174 Jam novus est panis super omnia mellis
 'suavis:

Panis is est Christus, fit sine morte cibus.

DE COLUBRO.

Jam senex serpens novus esse gaudet,
 Atque jejunans macie perhorret.
 Pellis effeta tremit; osea, non vis,
 Sola manetis.
 Quærit angustum lapidis foramen,
 Vix movens sese, veniensque tandem
 Inde pertransit, spoliaturque carnem
 Pelle vetusta.
 D Quos libet rivos repetens aquarum
 Ut sitim perdat jactat ante virus:

In aquis ergo minus hunc timebo

Absque veneno.

Si virum quenquam sine veste spectat,

Longius serpens ut ab igne cessat;

At videns illum qui gerit amictum,

Surgit in illum.

Quem vir ut vincit, sequiturque multum

Negligit corpus, facit inde scutum,

Verticis usque tenet ille curam

Ne moriatur.

Fonte qui sacro semel innovatur,

Denuo si peccas, silicernus exstas:

Ergo sis semper imitator anguis

Cum veterascis.

Sit cibus parvus, minuanturque artus:

Unde non mandis, miseros juvabis,

Pœnitens desse, Dominoque sæpe

Dic: Miserere.

Signat hunc callem lapidis foramen,

Signat et Christum petra: nam per ipsum

Fit novus quisquam, capit atque vitam

Fine carentem.

Cujus ad celsum veniendo templum,

Ut bibas sacrum beatumque verbum

Evomas primum quod habes venenum,

Corde nocivum.

Corde sunt iræ magis angue nigræ,

Et velut matres odium creantes;

Corde sunt rixæ bene non amicæ,

Invidiæque.

Corde conceptis furis superbis,

Nam cœquales superosque temnis.

Plena sunt istis aliisque multis

Corda venenis.

Iñs quidem purus quasi veste nudus

Diemones anguis typicus fugabis,

Noctis ut cæcas deprimit tenebras

Orbita solis.

1175 Sed tamen multas patiere pugnas,

Atque dum vives in agone fies.

Unde serpentes imitare prudens

Verticis auctor.

Vis novus vitam sine fine dignam?

Semper illæsum caput est habendum:

Hoc caput dico quod habes in ipso

Principe Christo.

DE FORMICA.

Exemplum nobis præbet formica laboris,

Quando suo solitum portat in ore cibum

Inque suis factis res monstrat spirituales,

Quas quia Judæus non amat, inde reus.

Ut valeat brumæ fieri secunda futuræ,

Est calor, interea non requiescit ea.

Nosque laboremus, fratres, dum tempus habemus,

Securi fieri tempore judicii.

Ilæc frumenta legit, si comperit; hordea spernit:

Ipse novam legem colligo, non veterem.

(19) Imo odit.

¹⁹ Luc. XIII.

A Sed ne de pluviis aspersum germinet udis,

Aut ea non pereat, esse quod hinc nequeat,

Granum quodque legit, prudens formica bipertit;

Hoc est quod binas lex habet inde vias.

Quæ terrena sonat, simul et cœlestia monstrat;

Nunc mentem pascit, et modo corpus alit.

Nos uter ut repleat, famis ut fornido recedat

Tempore judicii, quod simile est hiemi.

DE VULPE.

Plena dolis multis vocitatur subdola vulpis;

Hanc amat (49) agricola quod rapit altitia

Sin habet illa famem quia desunt, invenit artem

Qua sibi cracantes prendere possit aves.

In terram fusam se tendit atque supinam,

Et quasi mortua sit, flamina nulla trahit.

B Cornix aut ater corvus putat esse cadaver,

Insidet ut comedat, morsibus excoriat.

Illa levis surgit, subitoque volatile sumit,

Dentibus et tristem reddit edendo vicem.

Inde tenet duplam quam prodest nosse figuram,

Nunc zabulo similis, par aliquando viris.

Mortuus est vere qui mortem fecit habere;

Hoc est dissimulat quod mala non faciat.

Cujus edit carnem quisquis rem fingit inanem,

Hoc est peccatum quodlibet atque malum.

Quem quasi deglutit, cum secum ad tartara ducit

Dæmon ab insidiis vulpeculæ similis.

Sic cum fraude viri sunt vulpis nomine digni,

Quales hoc plures tempore sunt homines.

C Herodesque fuit qui Christum querere jussit¹⁹:

Crederet se simulans, perdere dissimulans.

DE CERVO.

Cervus habere duas naturas atque figuras

Dicitur a Physio, cum docet inde, Logo.

Nam quosvis grandes cum naribus extrahit angues

De caveis terræ, de latebrisve petræ.

Quos vorat, et tetro mox fervescente veneno

Æstuat ad liquidas pergere fontis aquas.

Quas cum forte bibit, his plenus toxica vincit

[f. id est vomit.]

Se juvenemque facit, cornua quando jacet.

Nos quoque compressi serpentis fraude maligni

Virus contrahimus, urimur et facibus.

Hæc est luxuria, quam fert, odiumque vel ira,

D Aut etiam nimia est æris avaritia.

Ad fontem vivum debemus currere Christum,

Qui cum nos udat, sumpta venena fugat.

1176 Et sumus his demptis juvenes, fractisque
[superbis,

Quæ quasi cornua sunt, cum miseros feriunt.

Cornua sunt oneri, quæ portant vertice cervi,

Sed non dedecori inde videntur heri.

Si fluvios sternant pariter, pariterque peragant,

Longius et pergunt pascua quando petunt.

Portant suspensum gradientes ordine mentum,

Alter in alterius clunibus impositus.

Hunc retinent usum, si sint vel in ordine centum,

Sed qui præcedit fessus ad ima redit. |
 Sic se vertentes cuncti, mutuoque ferentes
 Nunquam deficiunt, sicque viam peragunt.
 Per tales mores alienos ferre labores
 Cum pietate monent, atque juvare docent.
 Sic lex est Christi nostri complenda magistri,
 Cujus, qui faciet, pascua reperiet.

DE ARANEO.

Vermis araneus plurima fila nec assiduus
 Quæ texere studet artifice retia, ea sunt tibi,
 [musca,
 Et volitans capiari ibi, dulcis es et utilis esca sibi.
 Placet opus tenue, sed sibi nil valet ut fragile.
 Quælibet aura trahit patulam; rumpitur et cadit in
 [nihilum.
 Hos sequitur homo vermiculos, despiciendo suos
 [inimicos,
 Quos comedit faciens miseros; et placet sibi nimium
 Quando potest nocere alium: illud tamen male est
 [quod facit.
 Cum moritur quasi tela cadit, quam modo dictus
 [Araneus agit.

DE CETO.

Est super omne pecus quod vivit in æquore cetus,
 Monstrum grande satis, cum superexstat aquis.
 Prospiciens illum, montem putat esse marinum,
 Aut quod in Oceanum insula sit medium.
 Illic si quando famem, quam fert sæpissime grandem,
 Alleviare velit, callidus os aperit.
 Unde velut hamum se flatus reddit odoris
 Ad se pisciculos ut trahat exiguos.
 Exiguos tantum, quoniam comprehendere magnum
 Perfectumque nequit, sed nec in ore premit.
 Piscis pisciculos claudit, conglutit et illos
 Non sic, non sic jam sorbuit ille Jonam.
 Si sit tempestas, cum vadit vel venit æstas,
 Et pelagus fundum turbidat ille suum,
 Continuo summas se tollit cetus ad undas:
 Est promontorium cernere non modicum.
 Hinc religare citam pro tempestate carinam
 Nautæ festinant, utque foris saliant.
 Accendunt vigilem quem navis portitat ignem
 Ut æ calefaciant, aut comedenda coquant.
 Ille focum sentit, tunc se fugiendo remergit
 Unde prius venit, sicque carina perit.
 Viribus est zabalus quasi cetus corpore magnus,
 Ut monstrant magni quos facit ille magi.
 Mentis cunctorum qui sunt ubique virorum
 Esurit atque sitiit, quosque potest perimit.
 Sed modicos fidei trahit in dulcedine verbi,
 Namque fide firmos non trahit ille viros.
 In quo confidit quisque, vel spem sibi mittit,
 Ad Stiga mox rapitur, sic quoque decipitur.

(50) † Hic quædam corrigenda, ex nota in tom. XI nova edit. *Histor. litter.* Legendum *humano*, loco in *humano*, et *turpibus*, loco *opibus*. Minus recte dicitur *homocentauris*, loco *onocentauris*, Gallice l'onocentaure. Ista verborum restitutio dubia non erit cuicumque attenderit ad textum S. Hieronymi

A

DE SIRENIS ET HOMOCENTAURO.

Sirenes sunt monstra maris resonantia magnis
1177 Vocibus, et modulis cantus formantia multis,
 Ad quas incauti veniunt sæpissime nautæ,
 Quæ faciunt sonitum nimia dulcedine vocum,
 Et modo naufragium, modo dant mortale periculum;
 Quod qui fugerunt hi tales esse tulerunt.
 Ex umbilico constat pulcherrima virgo,
 Quodque facit monstrum volucres sunt inde deor-
 [sum.

Est homocentaurus itidem natura biformis,
 In quibus est asinus in humano corpore mistus.
 Quamplures homines sic sunt nunc ore bifformes,
 Unum dicentes, aliud tibi mox facientes;
 Qui foris, ut fantur, sic intus non operantur.
 Utpote sunt multi qui de virtute locuti
 Opibus indulgent. His o quam pulpita fulgent (50).

DE ELEPHANTE.

Corpore tam grandes apud Indos sunt elephantes
 Ut bene firmares montibus esse pares.
 Hi simul incedunt, ut oves pascua quærunt,
 Adversi coeunt, cum sibi conveniunt;
 Illic semel pariunt, quamvis tot tempora vivunt,
 Hoc est trecentum, nec faciunt geminum.
 Ast unum generans, et per duo tempora gestans,
 Cum parit, in magna, ne cadat, exstat aqua.
 Non habet ut surgat, quia nunquam crura re-
 [curvat:

Si qua forte ruit hoc genitrix metuit.
 Cum vult pausare, vel somno se recreare,
 Incumbit ligno arboris exiguo,
 Quam notat atque secat venator, et obice celat,
 Clamque sedens spectat dum requiem repetat.
 Ille velut quondam securus ad arboris umbram
 Cum venit, incumbit, cumque ruente ruit.
 Sin homo non aderit gemit, et tunc denique barrit;
 Tunc anus currit, qui relevare cupit,
 Sed nequit et satagit: cum plorans hic quoque
 [barrit,

Multi vel magni tunc veniunt alii.
 Cum nequeunt omnes, contendunt mittere voces,
 Ad quas sit subitus, parvulus et minivus.
 Cujus (et est mirum) promuscida sublevat illum,
 Et sic prædictas effugit insidias.
 De pilis hujus sistit sub domate fumus,
 Serpentes cedunt, quæque venena gerunt.
 Sic homo primus Adam per lignum, sic cecidit jam
 Quem Moyses voluit tollere, nec potuit.
 Post hunc prophetæ voluerunt, nec potuere;
 Ipsorum precibus venit ad hoc Dominus.
 Qui cum sit parvus, quoniam Deus est homo factus,
 Sic relevavit eum pro comedendo reum,
 Cujus odor, plenus de verbis scilicet hujus,

in *Isaiam* vi, 13, 22: « Porro, ait, onocentauri nomen ex asinis centaurisque compositum, etc. » Ipse propheta de onocentauro loquitur cap. xxxiv, vers. 14. Item nominatur onocentaurus ab *Æliano*, *De nat. animal.* xvii, 9; ab *Isidoro*, *Etym.* xi, 3; a *Man. Phile*, *De animal. vropriet.*, cap. 40.

Sicut rite venit, inde beatus erit.

1178 Omne quidem vitium fugiet de corde per
[ipsum;

Causa dehinc lethi nulla nocebit ei.

DE TURTURE.

Turtur inane nescit amare;
Nam semel uni nupta marito,
Nocte dieque juncta manebit.
Absque marito nemo videbit:
Sed viduata si caret ipso,
Non tamen ultra nubet amico.
Sola volabit, sola sedebit,
Et quasi vivum semper tenebit,
Operiensque casta manebit.
Sic est anima quæque fidelis,
Facta virili fœdere felix:
Namque Christus est sibi maritus,
Cum sua de se pectora replet:
Et bene vivens semper adhæret,
Non alienum quærit amicum.
Quamlibet orcus snipserit illum,
Quem superesse credit in æthere,
Inde futurum spectat eundem,
Ut microcosmum judicet omnem.

DE PANTHERE.

Est quadrupes panther, quo nunquam pulchrior
[alter,

A Qui niger ex albo conspargitur orbiculato.
Diversis pastus venatibus et satius,
Se recipit, dormitque cavo prostratus in antro.
Post vero surgit triduum, tunc denique rugit.
Exit odor talis de gutture, tamque suavis,
Ut virtute sua superet vel aromata cuncta.
Ad quem mox tendit quæ vocem bellua sentit,
Atque secuta illum statum dulcedine plenum.
Sic faciunt omnes; soli panthera dracones
Cum sonat, aut fugiunt, aut segnes corpore sunt,
In caveisque latent, nec in ipso tempore parent.
Est autem dictus panther allegorice Christus,
Qui super est homines forma collatus ad omnes:
At satur ille fuit, quia quot vult, tot sibi sumit,
Et somnum cepit, cum nos moriendo redemit:
B Rugitum misit postquam de morte revixit.
Cœlos ascendens, ubi regnat cum Patre præscus,
Quem gentes cunctæ sic sunt credendo secutæ.
Aut fugit atque latet, nec in ipso tempore paret,
Serpens antiquus qui nobis est inimicus.
Namque palam, nullos licet, audet fallere multos.
Nos hinc defendat qui sæcla per omnia regnat.
Carmine finito, sit laus et gloria Christo.
Cui si non alii placeant hæc metra, Tibaldi.

1179 Cujus supra ⁽⁵¹⁾

DE ORDINE MUNDI.

MONITUM.

Sequens poema eo justius Hildeberto tribuitur, quo majorem vel ex ipso titulo videtur affinitatem habere cum ejusdem præcedente poemati De opere sex dierum. Imo hoc quasi illius continuationem dixeris, si quidem incipit hoc ubi præcedens desinit. Illud enim ad formationem hominis die sexto desinit, nec ultra progreditur; hoc autem ab Adæ peccato incipit, et sic per tempora legis naturæ, deinde legis scriptæ quasi apostolorum prædicationem, et ipsam Ecclesiæ Romanæ per beatum Petrum foundationem, sacram prose-

PROLOGUS, SEU INVOCATIO.

Maxime sanctorum sitiunt quem vota piorum
Adventum cujus fæx temporis exigit hujus
Comple quod de te sancti cecinere prophetæ;
Pone modum mundo veniens in te fufilundo.
Cernis ut æranis pressus bonus ingemit omnis,
Hinc te quisquis amat te toto pectore clamat.
Audi clamantes, regnum cœleste vocantes;
Exorate veni regni collator amœni,
Falcem censuræ terris immitte futuræ,
Huc messore dato pro messibus accelerato
Culminis defessis quia sternitur arida messis,

C Messi depressæ præsens digneris adesse:
Ignorant terræ tibi gramina grata referre.
Quæ modo gignit humus sunt hæc zizania, dumus:
Ergo cunctorum compensator meritorum,
Huc te fer absque mora, quia tempus poscit et hora.
Olim damnatum de sacra Virgine natum
Nascendi causam fidei non antea clausam,
Metro complebam, te præmonstrante retexam.
Qui facis os muti cum vis sermonibus uti.
Arbore sub quadam protoplastus corrui Adam^{us},
Pomi lege data, petulantem ea violata
Suasu serpentis pœnam subit ipse nocentis,

(51) Ita ms. colex olim Elmonensis, nunc Regius, n. 274, ann. circ. 500.

^{us} Gen. iii.

Pœnam peccati dans cunctæ posteritati,
Qua mortis moles luit omnis posthuma proles.
Nam patre deciso detruditur a paradiso.
Et patriam sedem, patriam quoque perdidit ædem.
Exsulat omnis homo gustato cum patre pomo.
Hæc sibi prima Ceres postquam sit criminis hæres;
Perque patris donum sit ad omnia pessima primum.
Proh dolor! in pejus stirps semper defluit ejus;
Hunc quasi communem gestarunt sæcula funem,
Traxit ad infernas, per quem, mors cuncta cavernas.
Hæc est eclipsis, quæ patribus accidit ipsis,
Sanguine de quorum genus effluxit populorum.

Cum soboles crevit, villosa silex inolevit,
Invidiæque faces humanæ mentis edaces
In eam accensæ suadet utatur ut ense.
Utitur, ardescit, fratrisque cruore madescit ⁵¹.
Quam vesana manus! vel quam fuit ille profanus
Qui primus pressit capulum quo talia gessit!
Omnis et exertus crudeliter ille lacertus,
Quo feriente, caro ruit icta fratris amaro.

1180 Iste cruor primus Genesi velut indice scimus
Late diffusum similem processit in usum,
Exemplo tali mortalibus exitiali;
Nec frater fratri, nec parcent pignora patri,
Pignoribusve pater, nec pignoribus sua mater.
Dextras serviles juguli patiuntur heriles.
Si quæ sunt iræ, mox suggerit ira ferire.
Istum si verbis exasperat alter acerbis,
Exerit ultorem gladium, funditque cruorem.
Pro vili lucro madet omnis sanguine mucro.
His ergo morbis dum primus desipit orbis,
Semper peccatis plus accumulans cumulatis,
Miscens humanis cœlestia, fana profanis,
Duriter offensus quem nescit claudere sensus,
Carnes immundas ultrices cogit ad undas,
Navigio docto justus Noe liberat octo ⁵².
Formula baptismi quibus unda fuit cataclysmi.
His paucis mundi reparantur damna secundi,
Inque suum cursum volebat tempora rursum.

Jam patrissabant, hoc est geniti generabant,
Gignunturque viri magno de corpore miri,
In turri quorum variatur vox labiorum.

Sordentes turbæ gemina lactantur in urbe (51')
Luxuriæ mamma, quos ussit cœlica flamma;
Sed meritis justum Lot conservavit inustum ⁵².

Lucebat Phœbus sub eisdem forte diebus,
Non Phœbus cœli, sed Abraham, qui mente fideli
Terris splendorem fidei dedit atque calorem.
Unam namque fidem tribus in pueris colit idem,
In Deitate pari non tardans tres venerari.
Fit primus donis divinæ religionis,
Quæ libatores pascunt decimis seniores
Lege prius bella fuit idem primus Apella (52).
Jam typicum credit, cui damno carnis obedit :

(51') Sodoma et Gomorrha.

(52) Id est circumcisisus.

A Ergo fide clarus, Dominoque per omnia charus,
Pro fidei pacto, naturæ jure subacto,
Accepit natum rugosa matre creatum ⁵³.
Hunc, licet esset ei spes unica progeniei,
Jussus pene litat, sed idem revocamine vital. ⁵⁴
Uno spectatus facto, piusque sceleratus,
Sed sceleris nullam constat dilectio bullam.
De spinis raptus, mactatur laniger aptus
Pro puero vincto, nequaquam sanguine tincto.
Id quoque vir prudens typicum sub pectore cudens,
Quod dictis celat, recte faciendo revelat.
O meriti quanti pater exstitit ille Tonanti!

1181 Sunt cujus gentes, post se, de se venientes,
Stellis collatæ, vel arenis annumeratæ,
Et quasi depictæ, quod in ipso sunt benedictæ.

B Ex ista planta seritur generatio tanta,
Quam numeris clare nequit Habacuc æquiparare.
Hujus erat sortis Jacob luctamine fortis,
Cui dat per fraudem nostram benedictio laudem.
Hinc Deus in scala cum cœlite visitur ala ⁵⁵,
Alternans nomen venturæ stirpis ad onem;
Unde satis scite dicti sunt Israelitæ.

Nati deinde seni patriarchæ sunt duodeni :
Junior ætate, grandævus sit pietate.

Quem sol et luna venerantur nocte sub una,
Cum stellis totidem, quod fratribus accidit idem,
Hunc plaga Memphisit suscepit ab Ismaelitis.
Cum fugit incestum Joseph ⁵⁶, parat hunc sibi quæstum,
Ut regat Ægyptum ⁵⁷, velut est in codice scriptum.

C Præfectusque bonis dispensator Pharaonis,
Somnia dum solvit quæ saga mente resolvit.
Temperiem duram famis indicat esse futuram;
Temperies tristis septem duravit aristis.

Desunt annonæ vetuli Jacob in regione ⁵⁸
Ut fugiat cladem, patria discedit eadem.
Cœli Majestas jubet hoc, et cogit egestas.
Cum turba parva mox intrat Mempheos arva :
Natus adoratur : sic visio verificatur.

Ampla datur tellus ⁵⁹, nec sufficit iste popellus,
Sed generans tandem genitis implevit eandem,
Qui quasi calones et despecti ciniflones ⁶⁰,
Per multos annos coguntur obire tyrannos (53) :
Quorum mœrorem miserans Deus atque laborem,
Binos elegit, quibus ipsis pondus abegit.

D Signa dedit per quæ decertet frater uterque,
Aaron facundus, Moyses ad signa secundus ⁶¹;
Hic labiis comptus, hic ad miracula promptus.

Astant ergo boni coram Pharaone patroni,
Plebis ductores, mandatorumque datores.
Rex, facto verbo, subsannat corde superbo,
Aspernando Deum ⁶², populum qui poscit Hebræum.
Ne videatur hebes, non vult dimittere plebes.
Ad primum martem magicam pugnatur in artem :
Alma fides certe potis hic monstratis aperte !

(53) Pro obedire tyrannis.

⁵¹ Gen. iv. ⁵² Gen. vi. ⁵³ Gen. xix. ⁵⁴ Gen. xxi. ⁵⁵ Gen. xxii. ⁵⁶ Gen. xxviii. ⁵⁷ Gen. xxxix.
⁵⁸ Gen. xli. ⁵⁹ Gen. xlii. ⁶⁰ Gen. xlvii. ⁶¹ Exod. i. ⁶² Exod. iii. ⁶³ Exod. v.

Nam quia non langues, it ligneus anguis in angues, A
Multiplicans signum, fit serpens denuo lignum ⁶⁴.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Victis quippe magis, cruciatur patria plagis.
Ne biberent, sorde cruor aufert [*f. implet*] flumina,
[fontes.

Omne genus piscis peregrina morte fatiscis.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Jussæ deinde rudes ranas genuere paludes,
Cuncta replentur eis, solis vacatur Hebræis
Et domus et furnus, lectus quoque regis eburnus
Ranarum follis cum cocto fervet in ollis.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Tactu virgulti ciniphes de pulvere multi
Et pecus et gentem vexant ea rura tenentem.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Musæ, venistis, tormenta que multa dedistis.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Ecce dolor quintus furit a foris et furit intus;
Morte ruit subita pecualis morbida vita:
Sternitur omne pecus, sed adhuc rex pectore cæcus.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Jussu divino cineres præbente camino,
Vulneribus mille spargit dum signifer ille,
Vesicæ turgent, homines, jumenta perurgent.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Ut Deus ipse jubet densantur in aere nubes;
Dat tonitrus sonitum quem nescit patria ritum;
1182 Imber multarum subito distillat aquarum;
Ignea fit grando, perit interitu miserando
Grandineis flagris quodcumque remansit in agris
Deperit et gramen, facit et quo femina stamen.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Ecce locusta gravis, quam ventus et aura suavis,
Juxta sermonem Moysi, fert per regionem,
Ad cumulum luctus, quæ rodit ab arbore fructus;
Et quodcumque viret, non fortius igne periret.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Lampade subtracta, nimia caligine facta
Gens involvantur, triduana nocte premuntur;
Soleque privati tanquam sint exoculati,
Quærun't palpatu alienos atque ducatus,
Tectis inclusi nulli sunt gressibus usi.
Nox involvit eos, sed non involvit Hebræos;
Cultor enim veri nescit sub nocte teneri.

Cedere dum nescis, rex, deteriora lacescis.
Littera sit tesiis qualis fuit ultima pestis;
Mira magis miris succedunt, diraque diris,
Omnia lamentis complet manus Omnipotentis
Corpora cunctorum sternens primogenitorum.
In pecudum caulis mors regnat, regnat in aulis,
Plenaque nocturnis luget casa quælibet urnis:
Ultio divina grandis, grandisque ruina.
Mors involvit eos, sed non involvit Hebræos;
Namque typo magui cruor est in postibus agni.

(54) Id est proximi.

Ægyptus plangit, Judæos urget et angit
Uti calle cito toties per signa petito,
Post hiemes multas datur his exire facultas.

Surgunt laud lenti rebus variis opulenti,
Illi locupletati, sunt indigenæ spoliati,
Dadum captiva plebs discedit fugitiva.

Urget eum terror recidivus quem facit error,
Acrius instat ei rex diræ barbariei.

Adducit vires ut sub juga dira redires:
Sed fidens esto tibi nulla pericula præsto,
Es cujus cultor, mirabilis hic erit ultor.

Cur te, rex, fallis? Periturus parce caballis,
Cautius est vere moderantia lora tenere,
Ni flectas retro, sorbere gurgite tetro;

Qui populos urges, urgebit te quoque gurges.

B Omnia tempus habent, modo florent quæ modo
[tabent.

Jam mare laxatum per virgam pandit hiatum
Nutu divino ⁶⁵,
Illi cumulat pœnas, hic siccis sternit arenas.
Ilic eques, hic magnus currus natal atque tyrannus.
Israel hoc transit, sed turba nefanda remansit.
Israel salvatur, salvator glorificatur.

Huic ergo genti per desertum gradienti
Polluxit victus, et conservavit amictus,
Mannaque præ castris velut imber fluxit ab astris.
Dum sitiit e saxo potatur flumine laxo.

Per testamentum sumit vitæ documentum.

Vivere prudenter lex indicat, et reverenter;
Pectore vel sacris non curvari simulacris;

C Sabbata servando feriari, nil operando;
Vitam mercari, si patres vult venerari.
Id quoque discernat, ne quem manus impia sternat;
Legis ei culter miniat ne fiat adulter ⁶⁶;
Esse vetat fures, quia pendent in cruce plures;
Ad contestandum nil falso teste probandum,
Ad bene vivendum prope nati (54) nil cupiendum.

Hæc et quæ restant, Israel, tibi terrea præstant.

Sic in eis vives ut sis in tempore dives;

Incustoditis mox ad tormenta venitis;

Si quisquam nutat mox lumen lumine mutat;

Deus dentem tollit, sic iram littera mollit.

Imperfectus eris quisquis sub lege teneris,

Legis enim strictum te condemnat maledictum,

Uno pro iota cum sit transgressio tota.

D **1183** Omnes ergo ligat quos præcipiendo fatigat.

Hujus mandati, quasi quodam fune ligati

Nulli sanctorum scandebant regna polorum.

Ludibrium facti sunt quidam verbere tacti ⁶⁷,

Justitiam fassi sunt quidam vincula passi,

Dicere jus ausi sunt quidam carcere clausi,

Serris affecti sunt quidam tergora secti,

Quidam tentati, quidam quoque sunt lapidati,

Ictu lictoris pensant in damna cruoris;

Hi sub speluncis latitant anfractibus, uncis;

⁶⁴ Exod. vii et seqq. ⁶⁵ Exod. xiv et seqq. ⁶⁶ Exod. xx. ⁶⁷ Hebr. xi:

Solivagis saltus placet et mons quilibet altus;
 Non textu filo tecti, sed tegmine vili,
 Quod capræ vilis paupertas texuit illis;
 Rebus enim nudi sunt ad contraria crudi,
 Nil affectantes, venturum corde vocantes;
 Per spem credebant quæ mente futura videbant,
 Crimine non fuscis, signorum luce corusci.
 Lepras curando, defunctos huc revocando,
 Cæcos et mutos, surdos mentisque solutos.
 Mundus, ut audistis, quid dignius attulit istis?
 Sed nec ob hoc tuti quando sunt carne soluti.
 Teste probò charta, quia nondum gloria parva,
 Ob primi crimen dilexit janua limen
 Extractæ costæ quod persuadetur ab hoste.
 Linqvimus intactos, nunquam certamine fractos
 Heroes fortes, multas pro lege cohortes,
 Qui tectos parmis straverunt fortibus armis.

Prætereo David, cujus manus improba stravit
 Israel damnantem lauto nimis ore gigantem⁶⁸,
 Inque Philisthæis fuit usus mille trophæis.
 Nomen Psalmistæ meruit quoque belliger iste,
 Cui cantant psalmi dant organa Pneumatis almi,
 Ut numero quodam de Christo texeret odam.
 Inventus præco cui mundus consonet echo,
 Nam psallens ordo magis utitur hoc decachordo,
 Quod fidei ternæ mysteria more lucernæ
 Irradiet cunctis a Christo nomine functis,
 Et formando preces animæ valet abdere fœces.

Laudibus includam Machabæos; sed mage Judam,
 Qui, patris exemplo, vacat omni tempore templo.
 Et pro lege patrum potitur solanine fratrum,
 Ense giganteo pro scito pugnat Hebræo;
 Immotus postis quem nullus territat hostis,
 Circuit insomnis, ut perfuga corruit omnis,
 Impugnatorum populatus castra suorum.
 Incircumcisi si sunt cum robore visi,
 Rege manu digna portans mavortia signa
 Dat lituo raucò signum cum milite paucò,
 Pugnæ tanta sitis pro legibus instat avitis,
 Contra mucronem impellit, sicut ira leonem,
 Et velut insignis sarmentis pascitur ignis.
 Sic in Marte furens, ut tædas ignis adurens,
 Per mare distortus ceu poscit navita portus,
 Pro causis mille famosior exstat Achille.
 Maluit ergo mori, quam lex raperetur honori.

Jam velut alludit notissima femina Judith
 Inque beatorum titulis vult esse virorum.
 Quemque suum nescit, vulgari carmine poscit
 Dextera virtutis fuerit cum causa salutis.
 Cum quibus est dextra non vult fore laudibus extra,
 Carminis indago te claudet honesta virago,
 Quæ carmen nostrum quoddam decorabit ut ostrum,
 Officium linguæ si det facundia pingue,
 Laude queat culta paucis ut claudere multa.
 Major erat veris hujus sensus mulieris,
 Quæ sit bellatrix, et prudens consiliatrix.
 Tempore quo spernis, Bethulia, jus Holofernis,

A Quodam decreto facto non alite læto,
 Cum se subdendum populo foret, aut moriendum.
 Nam supra montes non sunt putei neque fontes.
1184 Vota sacerdotis melioribus incita votis,
 Cautius enervat, populi quoque millia servat.
 Mox viduum cultum, mox sfiut sedula vultum:
 Sumit ad ornatum quidquid putat esse beatum:
 Interulam qualem pretium probat haud venialem,
 Ut decet hunc sexum, crinem cohibet mitra pexum,
 Sumit sufflamen croceum capitis religamen,
 Pectus non vilis claudit quoque gemma monilis,
 Brachia constringit, quæ vestis linea cingit,
 Quæ cum crispatur, vix unguibus accumulatur,
 Serica resplendet quæ subtus suppara pendet,
 Orbes armillæ crisos genuere favillæ,
 B Et digitis munus dedit annulus unus et unus.
 Verrit et incessus pretioso syrmate gressus;
 Nec minus extollo quæ pendet fistula collo.
 Ancillæ testes has comunt undique vestes,
 Ne sint rugosæ, vel disparitate perosæ.
 Pro radio lucis facies non est lita succis,
 Nam facie munda nulli valet esse secunda;
 Callide perspector formæ paris atque revector,
 Hanc si tu nosses raptam, nil dicere posses.
 Indole sub vita non sic fuit ipsa polita
 Cum præfiniti polleret in ore mariti:
 Nec dedit hanc normam, non hanc lascivia formam
 Sensus astuti, sed sic vult viribus uti.
 Conferat ut bellum cum principe sola duellum,
 C Et pereat princeps reparet ne bella deinceps,
 Cum cordis nido liget sua tela cupido.
 Feminea vitta non certior ulla sagitta.
 Sic pane velamus quo pisces attrahat hamus,
 Cum volucrem mulces dat fistula dulces.
 De montis pyrgo descenderat ut nova virgo,
 Perque cavam vallem carpebat femina callem,
 Mox iter enixa venit ad tentoria fixa.
 Assyrii properant, quæ vel quid-ut ordine quærant;
 Quo propius veniunt, plus ac plus obstupescunt,
 Utque novæ stellæ radium mirando puella,
 O, si me velles, fert secum quisque satellites!
 Sic non auditos omnes habet illa maritos.
 Judith mente bona plebis vallante corona
 Cum duce sic sator, genibusque minor veneratur.
 D Optime majorum, clarum decus Assyriorum,
 Gloria cui floret, quem supplex mundus adoret,
 Cui fera silvestris, cui bestia servit agrestis,
 Mitia cum sevis, metuit quem bellua quævis,
 Omneque pennatum, vel dat quibus unda natatum,
 Apta tuæ laudi dignanter, si placet, audi.
 Illic populus demens, cui non tua gratia clemens,
 Non habet armorum spes ullas aut clypeorum,
 Montibus aut muris non fudit corrutituris,
 Nec tutus falli, quia cingitur aggere valli.
 Altera spes illis majoribus atque pusillis;
 Hoc est munimen nullum committere crimen;
 Si peccat nullus, per te non corrueat ullus.

⁶⁸ I Reg. xvii. ⁶⁹ Judith. i.

His est salvator, qui legifer atque creator.
 Et poteris frustra consumere plurima lustra
 Pugnans incassum pugnanti reddere lassum.
 Sed fiet verum sub tempore quinque dierum,
 Quod mihi monstravit, qui cuncta creata creavit.
 Jam culpas discunt, satis [f. sitis] æstu namque fa-
 [tiscunt.

Ob sitis ardorem, damnatum lege cruorem
 Jam non discernunt, et ob hoc animalia sternunt;
 Quem si forte bibunt, offendunt atque peribunt.
 Ut hos sub cultro, plebs omnis corruiet ultro.
 Qui justos munit, facientes crimina punit.
 Sic tibi trudendi stipulæ sunt more terendi,
 Nec damni fragmen patietur militis agmen.
 Ancillæ dictum non est, dux optime, fictum.
 Qui sedet astra super præmisit me tibi nuper;
 Nuntia missa fero, tantumque salubria quæro:
 Hac tecum de re tua vult ancilla manere.

1185 Mox secum plaudit, cum talia barbarus
 audit,

Impatiensque moræ subito cæcatur amore;
 Et stupri totum versans in pectore votum,
 Laxius extensa fit lætus divite mensa;
 In ventrisque lacum non cessat fundere Bacchum.
 Plus solito plenus, Judith fuit igne serenus.
 Nox trahit in somnum toto cum milite domum.
 Femina digna satis dans formam virginitatis,
 Stat ducis ante torum spirantem membra duorum.
 Dextra victrici jugulum feriens inimici,
 Ad somnum villi somnum mortis dedit illi:
 Ense caput sectum maculavit sanguine lectum.
 Tali morte data, Judith redit intemerata,
 Collaudatque Deum, referens ex hoste trophæum.

Tales athletas olim vetus attulit ætas,
 Per quos evulsi sunt hostes atque repulsi,
 Quos laus æternat, quos modo gloria vernat;
 Nam spe præclari regni cœlestis avari,
 Mundi tormentum reputabant grande talentum.
 Sed nec ob hoc tuti, quando sunt carne soluti:
 Pro patrum noxa differtur cœlica doxa,
 Pro patrum thecnis caruerunt sæcula regnis,
 Pro radice patrum sorbebat sæcla barathrum.
 Impius et sanctus dabat hoc sub carcere planctus,
 Armatus fortis, quos traxit ad atria mortis.
 Sunt ibi mœrores, sunt fletus atque dolores,
 Stridor dentalis, pædor quoque perpetualis.
 Est ibi caligo, meruit quam patris origo,
 Quinque per ætates condemnans posteritates:
 Sed mortis metas dedit ultima temporis ætas.

Hanc abolens molem, dans verum cernere solem,
 Solem de stella, Christum de matre puella.
 At pudor est salvus pariat cum Virginis alvus,
 Excedens morem propter Deitatis honorem.
 Est ubi conceptus de cœlo semen adeptus,
 Angelici vernæ jussum sermone supernæ,
 Concipit a cœlis, dum sumit ave Gabrielis ⁷⁰,
 Hac est illa fides quam falso, perfide, rides,

A Contra naturam parientem credere puram.
 Pristina signa roga quæ veneratur Synagoga,
 Credere cogeris nunc perfidus unde teneris:
 Nam rubus ardebat, sed frondis honore virebat;
 Pertulit ardorem, nec perdidit ipse virorem.
 Cum radix non det, tamen arida virgula frondet,
 Frondibus allatis decus addens virginitatis.
 Imbre madet vellus, cum non madet arida tellus;
 Terra madet stilla, cum vellus non madet illa.
 Matre Deo digna sunt hæc pro Virgine signa:
 Quod dedit insolitum monstrat Deus hic repetitum.
 Virgineus partus divinos dum parit artus,
 Nullo sulcatum dat florem vomere partum.
 Porta serata poli Domino sit prævia soli,
 Florem niunditiæ parit alvus clausa Mariæ,
 B Integra gignendo, velut integra concipiendo:
 Virginis ergo torus quanta sit dote decorus,
 Cœli præcones docuerunt opiliones.

Moxque novum sidus, ceu quidam vernula fidus,
 Cum prece donorum vocat illuc corda magorum.
 Miris unde modis rabies insanit Herodis,
 Ac bimos mactat quos mater femina lactat.
 Hunc mactando gregein, puerum vult perdere re-
 [gem];

Sed suus illæsum pædagogus servat Iesum,
 Sedul tate pia fugiens cum matre Maria.
 Lacque puer suxit quod matris ab ubere fluxit,
 Et quasi peccator mammas bibit Omnicreator,
 Sed cœlo plenas, clastroque pudoris amœnas.

C Quæ legi debet carnis præputia præbet:
 Turture mundatur, quo mundi culpa lavatur:
 Vestitur pannis, victu vegetatur et annis;

1186 Et velut addiscens, elementaque prima deli-
 [sceus,

Audit doctores, interrogat et seniores:
 Et fuit industris legi sex suffore lustris
 Inscriptam gypso quam sumpserat orbis ætippo.
 Pro nostris damnis lavat hunc Jordanicus amnis,
 Diluat ut nævum quem severat Eva per ævum.

Tentat eum dæmon ⁷¹, sed sustinet ipse Palæmon.
 In se lymphantes fugit impia saxa minantes:
 Esurit et sterit, sub pectore tristia vertit:
 Discipulum plantis deservit more lavantis.
 Id vero totum fuit a Deitate remotum;

D Naturam namque plenam monstravit utramque:
 Signis patris jubar emicuit Deitatis.

Principio magnum mustum jubet edere stagnum,
 Dat quoque mirari vinum sine vite creari ⁷².
 Quos nox damnavit visus hominum reparavit:
 Ut lepram purget, placidis hanc tactibus urget,
 Et reddit putres animabus corporis utres.
 Actu privatos facit artus consolidatos:
 Quo corpus marcet fluxum quoque seminis [f. san-
 [guinis] arcet:

Panibus augmentum fauces dedit inter edentum,
 Qui nos sacravit, qui millia quina cibavit.
 Ventos sedavit, fluctus tumidos peragravit

⁷⁰ Luc. i. ⁷¹ Matth. iv. ⁷² Joan. ii.

Quas tenor enervat linguas, ad verba reformat :

Ad voces sulcos auris surdebat hiulcos,

Febbris et algores, febris tulit atque calores.

Post hæc, comprehensus, clavis fuit in cruce ten-
[sus,

Conscendit palmam quam fecit fructibus aliam :

In cuius ramo Deitatis perforat hamo

Leviathan malas, et mortis syncopat alas.

Serpens sublimis serpentibus obviat inis,

Dirus pugnator quod contrahat inde viator.

Vita subit lethum, dulcedo potat acetum,

Non homo, sed vermis, armatum vincit inermis,

Agnus prædonem, vitulus, moriendo, leonem.

Virginis agnus oves lavat orbem crimine quovis.

Hostia præclara starioc (55) sit Christus in ara.

Vitæ libamen lateris dedit inde foramen,

Patrem placatum dans mundo conciliatum.

Unda, caro, sanguis, nequam pius expiat anguis.

Hæc tria nostra salus, qua marcel pristina malus

[(56) :

Hic pretii nummus redimit quo terrea summus,

Quoque Deo Patri reparatur præda barathri.

Exsul et antiquus quem suasor inescat iniquus,

Absorpta tegna (57), liber redit ad sua regna.

Hæc rude donati remearunt quique beati.

Implet promissum spolians crucifixus abyssum.

Clausa tenet fossa pretiosi corporis ossa :

Ergo die trita [i. e. tertia] de busto carne petita,

Surgit, multorum cineres reparando piorum.

Postea tangendum se præbet atque videndum ;

Et jam, non scorto, mulieri visus in horto,

Mortis ab ærumnis apparet liber alumnis.

Verba dat et mandit; Didymo sua vulnera pandit,

Palmas atque latus, magis ut foret indubitatus.

His argumentis solidato robore mentis,

Crimina laxandi jus tradidit atque ligandi,

Ad meritique modum, dat texum solvere nodum.

Mittens ut mundum doceant natale secundum,

Fonteque divino purgent sub nomine trino,

Voce jubet viva depellere cuncta nociva.

Omnibus expletis ex codice sicut habetis,

Victrici palma cœli repetivit agalma.

Æthera conscendit caro quæ crucifixa pependit,

Scandit jucunde Christus descenderat unde,

Et pius et durus iudex in fine futurus.

Par sibi majestas est cum Patre, parque potestas,

Est honor æqualis, virtus et apex socialis.

Cum Patre regnante Deus unus et insuperator :

Spiritus amborum paritate refulget honorum ;

Nam Patris ac Nati semper par est Deitati.

Hæc tres personæ Deitatis religionē

(55) Error amanuensis, qui pro *f. σταυρῶ*, id est *crucis*, posuit *starioc*.

(56) Sive arbor, sc. vetita.

A 1187 Non secernuntur, sed ut unum jure colun-
[tur.

Ecclesiæ flamen docet unum credere numen.

Hinc varias hæreses, peccati sordide præses,
Atque novum schisma conflas, torquendo sophisma.

Idola monstrasti, sanorum sede locasti,

Quæ stultæ gentes coluerunt sacra ferentes.

Sic cum Neptuno Thetis est dea, cum Jove Juno,

Numina digna luto; sic et Proserpina, Pluto :

Intonsus collo deus est mendosus Apollo.

Quid de silvana dicam triviaque Diana?

Quid de Latona magnum fugiente Pythona?

Scylleique canes non sunt Deitatis inanes.

Impedit esse deam meretricem quid Erythræam?

Non sunt mortales Pan, vel Scylleius ales.

B Num circa lymphas non est fas quærere Nymphas?

Sæpe madent divi qui sunt in gurgite rivi.

Quos melius dices mœchos fore vel meretrices.

Illos errores primi fecere timores.

Facta tyrannorum nomen rapuere deorum.

Ad regum nutum litat orbis datque tributum.

Sed Factor rerum, cum posceret ordo dierum,

His ponens finem, tulit hanc erroris Erinnem,

Bis senos (58) vernas mittens inferre lucernas

Mentibus humanis, quos nos [f. quas nox] damnavit
[inanis.

Cœlitus excocti, sacro quoque Flamine docti,

1188 Vadunt carnales verbo sulcare novalis.

Mox Petrus in Roma fidei diffudit aroma,

C Sacrilegum ritum trudens ex Urbe Quiritum.

Ad cuius voces sua curvant colla feroces.

Urbs regina senis submittere gaudet habenis

Altam cervicem tot regnorum domitricem,

Quam bellare vaser non vicerat ænulus Afer

Non aliter Pœnus Romano sanguine plenus,

Totaque Carthago, sibi quondam magna vorago,

Quæ reges terræ sibi vectigalia ferre

Fortiter impegit, dum mundi clima subegit,

Vincitur a Petro, sua ponens idola retro.

Diruit omne nefas vertex in vertice Cephas,

Flammantes aræ desistunt exta vorare,

Arens ad ritum non ructuat idolothyum,

Fibris caprinæ nec vexat fata saginæ,

Non bove, non porco ventura requirit ab orco,

C Fortunæ casum non consulit augur omasum.

Nil quoque pennivago sortitur ab alite sago,

A Numaque datum saliatem Roma beatum.

Non canit Ancilis, quia jam sibi fabula vilis:

Jam theatri plausus sub desuetudine clausus,

Gymnasii ludos [f. nudos] fastidit cernere ludos :

Ad luctam tingui vult nemo lampade pingui.

(57) Forte techna, seu fraude.

(58) Id est apostolos.

MONITUM IN OPUSCULUM SEQUENS.

Quantum arte poetica valuerit Hildebertus vel hoc solo poemate liquet; licet enim ibi metri leges aliquando paulo liberius transgressus fuerit, hoc quantulumcunque vitium sensuum nobilitas, ludus in verbis, et licita poetis orationis oblectamenta abunde compensant, quibus tamen more suo lectorum mentes a terrenis ad cœlestia conetur erigere. Hoc autem e manuscripto Colbertino num. 3019 eruimus, ubi sub Hildeberti nomine transcriptum dicebatur e manuscripto codice num. 4 monasterii Brennensis diœcesis Suessionensis ordinis Præmonstratensis.

DE ORNATU MUNDI.

Mundi ornatum depingit, et perituum demonstrat, ac proinde ad immarcessibiles cœli delicias invitat.

Erige, Clio, stylum cultum sermonis inaura,
Os resperge neum nectaris imbre tui.
Hanc imitator apem, cujus prudentia ceram
Jejunam mellis non sinit esse suam.
Mella nisi dederis, mea cera favum sitit, ergo
Ros mihi mellifluo stillet ab ore tuo.
Est nemus unde loquor, nemus ausum tangere nu-
[bes,

Hic locus æmulus est, o paradise! tuus.
Hic experta fuit natura quid ars sua posset,
Et, quanto potuit, pinxit honore locum.
Nam stillavit in hæc loca quædam gloria rerum,
Sed quasi cum nimbo copia fluxit opum.
Spirat ibi nardus, nascuntur aromata, nectar
Conficitur, sudant balsama, mella fluunt.
Poma rubus, lautus bacchas, oleaster olivam,
Spina rosas gignit, lac pecus, uva merum.
Quælibet arbor ibi geminum sortitur honorem,
Rami parturiunt, palliat umbra solum.
Ramorum populus et fructu gaudet et umbra,
Pellitur inde fames, tollitur inde calor.
Hic videas ulmum quam non sinit esse pudicam
Vitis, et in fructum postulat ejus opem.
Quodam conjugio sibi nubunt vitis et ulmus,
Vitis quippe merum concipit, ulmus alit.
Surgit, floret, olet ibi cedrus, palma, cypressus;
Stat cedrus, floret palma, cypressus olet.
Malus, oliva, pirus rubet, hinc viret, hinc tumet
[inde

Hæc pomis, illa frondibus, illa piris.
Ut neque de vulgo lignorum mentio fiat,
Excedent numerum cætera ligna tamen.
Melle vel uva, thure vel herba silva superbit;
Mel fluit, uva madet, thus olet, herba viret.
Hæc duo commendat sapor, illa duo vigor, illa
1189 Convivæ sapiunt, febribus illa valent.
Pellit ab ore sitim, tollit de corpore febrem
Ille vel ille sapor, ille vel ille vigor.
Rupis dorsa tument, ubi parvis saucia rimis
In medio rimæ gurgitis instar habent.
Fonticulus foris erumpens singultat in ore,

A Gurgitis hinc videas ludere fontis aquam.
Ultima pars rupis rostri mentita figuram,
Quæ de rupe fluunt suscipit hospes aquas.
Fodit in hoc rostro geminum natura foramen,
Ut foris emungat utraque maris aquam.
O quam lascivus fons! quam lascivia dulcis!
Hinc aqua ludit, et hinc garrit, et inde salit.
Dulcis odore, fluens humore, colore nigrescens,
In ripa redolent cassia, myrrha, piper.
Vox avium, dulcor specierum, purpura florum
Dulce canit, nares allicit, ornat humum.
Perflat ibi Zephyrus, non Eurus; aromata sudant,
Non glacies; ibi ver, non ibi regnat hiems.
Nardus, flos, ales spirat, ridet, modulatur;
Hinc erumpit odor, hinc decor, inde melos.
B Flagrat enim nardus, rosa vernat, avis canit;
[ista
Naribus, hæc oculis, auribus illa placent.
Rivus, olor, pavo suadet, demulcet, adumbrat;
Somno litus, aquas murmure, pavo rota.
Rivus garrit, olor citharizat, pavo superbit;
Murmure rivus, olor gutture, pavo rota.
Ludens hædus, avis vaga, lætus piscis in herba
Sallitat in nudo [f. in udo], cantat, in amne natat.
Cervus lascivit, gaudet leo, dama jocatur;
Cervus fronte, leo robore, dama pede.
Cursitat hic vitulus, salit hinnulus, accubat hic bos.
Ludit, captat olus, itque redditque lepus.
Non onus hic, non hic laqueos, non ille ruinam,
Non hic insidias, non timet ille canem.
C Inter tot rerum præclara monilia, pratum
Imminet hic speculum, silva jocosa, tuum.
De tot deliciis, de tot titulis sibi grandem
Laudis fasciculum vindicat iste locus.
Argis nonnullis, Narcissis pluribus, Orpheis
Innumeris humus hæc vernat, abundat, olet.
Stellifer Argus ibi, Narcissus floriger, Orpheus;
Plectrifer hic rutilat, hic decet, ille canit.
Argum pavo gerit, Narcissum flos, olor Orpheum;
Hunc oculi decor, hunc sua plectra decent.
Astris scintillat pavonis cauda decorem,

Flos gerit in folio, cygnus in ore lyram.
 Contemnens humilem regali vertice vulgum
 Audet in astra caput condere cedrus ibi.
 Hæc inter reliquas titulum sortitur honoris.
 Nec sibi dignatur quamlibet esse parem.
 Non ibi conspirant in cedri damna sagittæ,
 Non imber, torpor frigoris, ira Noti.
 Fullo novus viridi tunica vel fronde virenti
 Adversus brumæ vim tunicavit eam.
 Densa nitens, viridis est ramus cortice, fronde
 Ramis densa nitens, cortice, fronde, virens.
 Ramus sub foliis, truncus sub cortice, radix
 Sub pede condit aves, nutrit apes, dat aquas.
 Ramus aves sub fronte tegit, sub cortice truncus
 Nutrit apes, radix sub pede sudat aquas.
 Alludunt trunco quasi quædam ludicra rimis;
 Truncus hiat, rimam pompa frequentat apum.
 Duplex nodus ibi duo porrigit ubera, nectar
 Mellifluum stillat utraque mamma foras.
 Natura digitis crater tornatilis ambos
 Absorbet nodos, sugere mella parat.
 Rivus qui garrit sub cedrino pede spectat
 Donec melle fluat amphora plena sibi.
 Plenum vas in aquam mel transjicit, et quasi quod-

[dam

1190 Electrum faciunt hæc duo mista simul.
 Mel liquor alliciet sibi potu, murmure nectar,
 Potus in ore sapit, murmur in ore melos.
 Hinc aviam pompam quasi junctis valle choreis
 Ludere tunc favor cum rosa pinget humum.
 Hic præponit hiems, abit, hic assumit, adest

[ver;

Concludunt aliæ, succinit ergo chorus.
 Laudes exercent celebres philomela jocatrix,
 Flens olor, ormella lenis, alauda levis.
 Ipsis alludunt avibus sua nomina quorum
 Vox tibi mel sapiet, si bene verba notes.
 Hoc, Philomela, sonas, quod filia lucis amœna es;
 Nomine monstrat olor, quod gerat ore lyram.
 Quod canit ore melos ormella vocatur; alauda
 Quod sit avis digna laude probare potest.
 O volucrum lasciva cohors! o pompa jocosa!
 O moduli dulces! o paradise Dei!
 Singula complectens inter duo brachia murus,
 Instar habens zonæ colligit omne nemus.
 Amnis in ingressi zonam diffibulat istam,
 A nodo solvens brachia juncta suo.
 Pons super intextus lignis et marmore valli
 Damna resarcitur, sibi factus ei.
 Pontis utrumque caput vallum fuit inde vel inde,
 Et licet juncto gurgite nodat opus.
 Porta stat in medio sublimi vertice, nostris
 Ex oculis vertex ejus ad astra fugit.

A Si quis vult portæ texturam discere pinu,
 Mulcifer et cedro texuit illud opus.
 Si quis vestiget quis inaret eam decor, illam
 Guttis vermiculant quatuor ista suis.
 Lacteus argenti decor, auri flammeus ardor,
 Ignea gemmarum lux, elephantis ebur.
 Argenti radius postes insignit ibidem,
 Per loca scintillans aurea flamma natat.
 Limen utrumque micat gemmarum lumine; rimæ
 Quas ibi limavit sculptor inalbat ebur.
 Singula cerne, nitet argentum, fulgurat aurum,
 Gemmæ scintillant, nobile ridet ebur.
 Totus in hoc opere sudavit Mulciber; artis
 Nobilitas summa laude refulsit ibi.
B Ne quid Vulcanus forsitan delinqueret, omnis
 Cyclopum legio fluxit ad illud opus.
 Quædam de lignis majestas palliat auri,
 Naturamque nedem (sic) ditat honore suo.
 Bis sex gemmarum stellis ibi rutilat arcus,
 Et quasi signifero circuit orbe fores.
 Sicut mentiri valet ars, volat ales in auro,
 Nant pisces, rutilant sidera, vivit homo.
 In porta rutilat crocus, ardet flamma pyropi,
 Purpurat ille flores, ille serenat opus.
 Cedere dedignans radiis stellantibus Irim
 Cœli mentiri nititur ille color.
 Arcus ætherei (salvo titulo loquar) iste
 Clarior est illo, plusque nitoris habet.
 Ille micare potest ope Phœbi, munere nubes;
C Ille sine sole micat, et sine nubes ope.
 Ille quidem fallit oculos, hic allicit, ille
 Fulgurat ad tempus, permanet iste diu.
 Hæc est natura, nisi fallor, regia, vernans
 Tot titulis, tot opum plena, tot ampla bonis.
 Hic [f. his] studeo, sum totus in his; oculos decor,
 [aures
 Cantus, odor nares allicit, ora sapor.
 Si quæras quid agat descriptio quam legis, istud
 Depinget breviter littera nostra tibi.
 Dum nemus hoc veluti quædam mundi rosa, toto
 Floreat orbe, tamen transiet iste decor.
 Et quia flos mundi cito transit et aret, ad illam
 Quæ nunquam marcet currite, quæso, rosam.
 Est rosa quæ dicit: Ego flos campi; rosa certe
D Aurea, principii nescia, sine carens.
 Ut gustaret olus homo debilis, hæc rosa sancta
 Pro nobis olus est facta manens quod erat.
 Floruit in cœlis, in mundo marcuit; illic
 Semper olens, istic pallida facta parum.
 Hunc florem paradisi habet, seraphim videt,
 [orbis
 Non capit, infernus nescit, adorat homo.